

МУҒАЛЛИМ ҲАМ ЎЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ

ISSN 2181-7138

№ 6 2021 жыл

Илимий-методикалық журнал

Редактор:

А. Тилеєнов

Редколлегия аъзалары:

Мақсат АЙЫМБЕТОВ
Нағмет АЙЫМБЕТОВ
Кеңесбай АЛЛАМБЕРГЕНОВ
Дилшодхўжа АЙТЎАЕВ
Гулбаҳар АБЫЛОВА
Өсербай ӨЛЕЎОВ
Аскар ДЖУМАШЕВ
Гүлнара ЖУМАШЕВА
Батырбек КАИПБЕРГЕНОВ
Амангелди КАМАЛОВ
Сарсен КАЗАХБАЕВ
Гулмира КАРЛЫБАЕВА
Сабит НУРЖАНОВ
Уролбой МИРСАНОВ
Арзы ПАЗЫЛОВ
Зухра СЕНТОВА
Айдын СУЛТАНОВА
Тажибай УТЕБАЕВ
Ризамат ШОДНОВ
Ойбаҳор ШАМИЕВА
Бекзод ХОДЖАЕВ
Дўстназар ХИММАТАЛИЕВ
Гузрухсор ЭРГАШЕВА

Шўжемлестиреушчилер:

Қарақалпақстан Республикасы
Халық билимлендиреу
Министрлиги, ӨЗПНИИ
Қарақалпақстан филиалы

Өзбекстан Республикасы

Министрлер Кабинети

жанындағы Жоғарғы

Аттестация Комиссиясы

Президиумының 25.10.2007
жыл (№138) қарары менен
дизимге алынды

Қарақалпақстан Баспа сөз ҳәм
хабар агентлиги тәрәпинен
2007-жылы 14-февральдан дизимге
алынды №01-044-санлы гуўалық
берилген.

Мәңзил: Нөкис қаласы,
Ерназар Алақоз көшесі №54
Тел.: 224-23-00

e-mail: uznlpnkkf@mail.uz,
mugallim-pednauk@mail.uz
www.mugallim-uzliksiz-bilim.uz

Журналға келген мақалаларға жуўан қайтарылмайды, журналда жэрияланған мақалалардан алынған узиндилер «Мугаллим ҳам узликсиз билимлендиреу» журналынан алынды, деп көрсетилиўи шэрт. Журналға 5-6 бет көлеминдеги материаллар еки интервалда TIMES NEW ROMAN шриф тинде электрон версиясы менен бирге қабыл етиледи. Мақалада келтирилген мағлыўматларға автор жуўанкер.

МАЗМУНЫ

ТИЛ Х.ЭМ ЭДЕБИЯТ

Shermatova Z. Grammar competence as a significant aspect of language teaching process....4-8

ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ

Каримжанов А., Каримжонов Д. Таълим-тарбия жараёнида технологик тарздаги ҳодисалар ва тавсифлар.....9-12

Жабборов О.М. Давлат олий таълим муассасалари тьютерларининг фаолият асослари.....12-17

Тоштемурова С.А. Бўлажак тарих ўқитувчиларининг педагогик касбий компетентлигини ривожлантиришида инновацион ёндашувлар.....17-24

Bozorov N.N. Kelajakdagi it mutaxassislarning kasbiy kommunikativ kompetensiyasini shakllantirish metodikasi.....24-29

Умарова З.А. Ўзбекистонда педагогик конфликтология муаммоларини ўрганиш тенденциялари.....29-32

Qurbonova M.F. Mustaqil ishlar jarayoni: "o'rganishdan - o'rgatishgacha" usuli.....32-36

Kushnazarova Yu.K. Mathetics is an apprenticeship - as a direction for experience.....36-40

МИЛЛИЙ ИДЕЯ Х.ЭМ РУУХЫЙЛЫЦ ТИЙКАРЛАРЫ, ТАРИЙХ, ФИЛОСОФИЯ

Абдуллаев А.А. Паркент тумани микротопонимларини тарихий этимологик тадқиқ қилишида лингвимаданий жиҳатлар.....41-45

Ғанибаева Б.Ш. "Янги ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси"ни ўрганиш методикаси.....46-49

ФИЗИКА, МАТЕМАТИКА, ИНФОРМАТИКА

Beketov N.A. Matematikani o'qitishda o'quvchilarning kasbiy tayyorgarliklarini tashkil etish.....49-53

Алимов Б.Н. Масалаларнинг кўринишини ўзгартириш ўқитишини касбга йўналтирилганлик воситаси сифатида.....53-58

Наримбетова З.А. Умумий ўрта таълим мактабларида геометрия фанини ўқитишининг узвийлиги.....58-61

БАСЛАҒЫШ КЛАСС, МЕКТЕНКЕ ШЕКЕМГИ ТЭРБИЯ

Хурвалиева Т.Л. Мактабгача ёшдаги болаларни атроф олам билан таништиришида ўйин технологияларидан фойдаланиш имкониятлари.....62-66

G'ulomova X. Savod o'rgatish davrida o'quvchilarni grammatik-orfografik bilimlarni amaliy o'zlashtirishni ta'minlovchi mashqlar.....66-71

Abdullayeva B. P. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilariga futbol o'yinini o'rgatish texnikasi.....71-77

Ташипулатова Д.М. Бошлангич синф ўқувчиларини таълимнинг кейинги босқичларига тайёрлаш.....78-81

Tojiboeva G.R. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisi kasbiy kompetentligining darajalari.80-84

Орипова Н.Х. Вариатив моделлаштиришнинг ўзига хос хусусиятлари.....84-87

Musurmonova M., Sultonov T.M. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematikadan masalalar yechish ko'nikmasini shakllantirishning metodik imkoniyatlari.....88-93

Мамбеталиев Қ.А. Бастауыш сыныпта ана тілі пәнін тиімді оқытып үйретудің сапасын арттыруда мәтінмен жұмысты ұтымды ұйымдастыру.....93-97

ФИЗИКАЛЫК ТЭРБИЯ Х.ЭМ СПОРТ

“ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОННИНГ ТАРАҚҚИЁТ СТРАТЕГИЯСИ”НИ ЎРГАНИШ МЕТОДИКАСИ

Ғанибаева Байян Шарипбай қизи

ТВЧДПИ ўқитувчиси

Таянч сўзлар: янгилик, тараққиёт, стратегия, ўрганиш, ўзлаштириш, билим, тушунча, кўникма.

Ключевая слова: новый, развития, стратегия, изучение, обучение, знание, смысл, навыка.

Key words: innovation, development, strategy, learning, mastering, knowledge, understanding, skills

Ўзбекистонда 2017-2021 йиллар давомида мамлакатни ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси амалга оширилди. Бунинг натижасида таълим соҳасининг мазмуни ҳам янгиланди ва таълим тизимини халқаро стандартларга мослаштириш жараёни бошланди. Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан 2022-2026 йилларга мўлжалланган етти йўналишдан иборат “Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси” эълон қилинди [1]. Бу стратегия мамлакатни келгуси беш йилда ривожлантириш йўналишларини қамраб олган. Шу сабабли бўлажак ўқитувчиларнинг мазкур стратегияни ўзлаштириши тақозо этилади. Мазкур ўринда ана шу стратегияни ўрганишнинг методикаси таҳлилига эътиборингизни тортамиз.

Биринчи йўналиш: эркин фуқаролик жамиятини ривожлантириш орқали халқпарвар давлат барпо этиш, инсон кадр-қиммати ва унинг қонуний манфаатларини таъминлаш. Бу йўналишни ўзлаштириш учун уч масалага эътибор бериш керак: 1) эркин фуқаролик жамиятини ривожлантириш; 2) халқпарвар давлатчилиқни ривожлантириш; 3) инсон кадр-қимматини юксалтириш. Эътибор берилса, бу йўналиш кўпроқ одамларнинг муаммоларини ҳал қилишга мўлжалланган. Шу сабабли ҳар бир киши касбидан қатъий назар мазкур йўналиш бўйича қабул қилинаётган дастурлар ижросида фаол иштирок этиши тақозо этилади. Мисол учун, талабалар ўртасида инсонни кадрлаш маданиятини юксалтириш муҳимдир.

Иккинчи йўналиш: адолат ва қонун устуворлигини мустаҳкамлаш, инсон кадр-қимматини таъминлаш. Бу йўналишни ўзлаштиришда ҳам уч масалага эътибор бериш лозим: 1) инсон ва жамиятда адолатпарварликни таркиб топтириш; 2) жамият ва одамлар муносабатларида қонунийликка амал қилиш маданиятини ривожлантириш; 3) ҳар бир кишининг жамиятда қадрини таъминлаш. Буларнинг ижроси фақат инсонга боғлиқ эканлигини идрок этиш лозим. Мисол учун, талабалар онгида адорлатпарварликни таркиб топтириш билан уларнинг педагогик компетенциясини кутилган даражада шакллантириш мумкин бўлади.

Учинчи йўналиш: миллий иқтисодий ривожлантириш. Бу йўналишда қуйидагилар назарда тутилган: 1) тайёрланаётган хомашёларни тўлиқ маҳсулотга айлантириш; 2) яшил иқтисодийга ўтиш; 3) таълим тизимида фаолият юритаётган тажрибали ва олий тоифали ўқитувчиларнинг маошини 2025 йилга бориб минг долларга етказиш. Дикқат қилинса, мазкур йўналишда белгиланган режалар ҳам инсон ва жамият ривожига, таълим тизимининг тараққий этишига йўналтирилган. Мисол учун, бўлажак ўқитувчиларни касбий

компетенциясини шакллантиришда замонавий технологияларга асосланиш уларнинг дастлабки босқичдаёқ тажрибали ўқитувчи сифатида фаолият бошлашига эришиш мумкин.

Тўртинчи йўналиш: адолатли ижтимоий сиёсат юритиш ва инсон капиталини ривожлантириш. Мазкур йўналишни ўзлаштиришда қуйидагиларга эътибор бериш керак бўлади: 1) ижтимоий соҳани, яъни таълим тизими, тиббиёт соҳаси ва уй-жой коммунал тармоқли замонавий даражада ривожлантириш; 2) инсон капиталини, яъни инсоннинг билим олиши ва ўз ақлий салоҳиятидан фойдаланишини моддий қўллаб-қувватлаш ва ривожлантириш; 3) Миллий таълим дастурини ишлаб чиқиб, амалиётга тадбиқ этиш. Эътибор берилса, мазкур йўналиш бевосита таълим ва тарбия соҳасига боғлиқдир. Чунки тиббиёт ва уй-жой коммунал соҳаларига мутахассислар таълим тизими воситасида тайёрланади. Шу жиҳатдан таълим соҳаси вакиллари мазкур йўналиш ижросида фаоллик кўрсатиши мақсадга мувофиқ бўлади. Мисол учун, олий педагогик таълим жараёнида ўқитишнинг кредит-модул тизимини ривожлантириш билан тайёрланаётган мутахассисларнинг касбий тайёргарлигини кутилган даражада ривожлантириш имкониятига эга бўлинади.

Бешинчи йўналиш: маънавий ва маърифий соҳаларда ислохотларни амалга ошириш. Бу йўналиш мазмунини ўзлаштириш учун қуйидагиларга эътибор бериш керак: 1) “Янги Ўзбекистон – маърифатли жамият” концепциясини амалга ошириш, яъни одамларнинг билимдонлик даражасини оммавий равишда ривожлантириш; 2) ёш авлод онгида янги миллий ғоямиз инсонпарварлик, эзгулик ва бунёдкорликни таркиб топтириш ҳамда уларда “жаҳолатга қарши – маърифат” тамойили асосида иллатларга қарши курашиш кўникмасини таркиб топтириш; 3) жамиятимизда истиқомат қилаётган миллат ва элатларнинг миллий ўзлигини, она тилисини, маданиятини, динини, урф-одат ва анъаналарини сақлаб қолиш ҳамда ривожлантириш. Диққат қилинса, мазкур йўналиш ҳам бевосита таълим тизимини ривожлантиришга йўналтирилган. Чунки жамиятда маънавий ва маърифий соҳанинг ривожланиши бевосита таълим сифатига боғлиқдир [2]. Мисол учун, ўқувчилар ва талабаларни юксак маънавиятли ва билимли қилиб вояга етказиш билан уларда маънавий маданиятлик, маърифий билимдонлик ва бағрикенглик кўникмаларини шакллантиришга эришиш мумкин.

Олтинчи йўналиш: глобал муаммоларнинг миллий ва минтақавий даражадаги ечимларини топиш. Мазкур йўналиш бўйича қуйидагиларни ўзлаштириш тақозо этилади: 1) глобал муаммолар, яъни иқлим исиши, табиатнинг ифлосланиши ва Орол денгизининг қуришига қарши миллий ва халқаро миқёсда курашиш; 2) ёшлар онгида ва катта ёшлилар тафаккурида экологик маданиятни таркиб топтириш; 3) ёшларнинг имкониятларини миллий ва минтақавий, яъни Марказий Осиё ҳудудида эркин ҳаракат қила олиш имкониятларини юксалтириш. Шу сабабли таълим жараёнида шахснинг экологик маданиятини бугунги талаблар даражасида шакллантириш долзарб бўлиб турибди. Мисол учун, олий таълим жараёнида бўлажак ўқитувчиларнинг экологик маданиятлик компетенциясини шакллантириш муҳимдир. Экологик маданият деганда шахс онгида поклик, яхшилик, табиатни асраш, табиий бойликлардан тежамкор фойдаланиш ва гўзалликка интилиш кўникмаларининг таркиб топиши назарда тутилади.

Еттинчи йўналиш: тинчлик ва ҳавфсизликни таъминлаш, халқаро ҳамкорликни ривожлантириш. Бу йўналиш мазмунини ўзлаштиришда қуйидагиларга эътибор бериш мақсадга мувофиқ бўлади: 1) Қуролли кучларимиз қудратини ошириш билан тинчликни сақлаш; 2) одамлар ва жамиятни турли иллатлардан ҳимоя қилиш; 3) прогматик, яъни очик,

самарали ва ҳамма учун фойдали ташқи сиёсат юритиш. Буларни ўзлаштириш билан жамиятимиз аъзоларининг фуқаролик маданияти ва масъулияти юксалади. Шу маънода мазкур йўналиш бўйича алоҳида тушунчага эга бўлиш тақозо этилади. Мисол учун, олий таълим жараёнида бўлажак ўқитувчиларнинг онгида харбий ватанпарварликни талаб даражасида таркиб топтириш, уларнинг тинчликсеварлик маданиятини юксалтириш ва масъулиятини ошириш жамиятимизда ўзига хос тинчликсеварлик ва инсонни ҳимоя қилиш маданиятини таркиб топтиришга эришиш мумкин.

Эътибор берилса, келгуси беш йилга мўлжалланган Тараққиёт стратегиямизнинг барча йўналишлари мазмунида инсонни кадрлаш, унга фаровон ҳаёт яратиш бериш ва унинг ақлий имкониятларидан оқилона фойдаланишга йўналтирилган. Шу сабабли мазкур стратегияни ўрганиш, унинг ижросида фаол иштирок этиш ва ташаббус кўрсатиб фаолиятда бўлиш жамиятимизда инсонни чинаккам маънода кадрлашга олиб келади. Чунки инсонни кадрлаш билан жамиятни юксалтириш, ҳалқпарвар давлатга эга бўлиш ва инсондаги энг муҳим бойлик бўлган ақлий имкониятларидан оқилона фойдаланишга олиб келади. Шу сабабли бизнингча, Тараққиёт стратегиямизни ўзлаштириш учун қуйидаги методларга таяниш мақсадга мувофиқ бўлади:

стратегиянинг маъно-мазмунини одамларга тушунтириш;

стратегия мазмуни ва унда қўйилган вазифаларнинг изоҳи бўйича илмий ишланмалар эълон қилиш;

айниқса ёш авлоднинг мазкур стратегиямиз мазмунини тўлиқ ўзлаштириши учун турли тадбирларни амалга ошириш.

Бундай ёндашув Тараққиёт стратегиямизнинг мазмунини ўзлаштиришга ва унинг маъносини ўрганишга олиб келади.

Ўзбекистоннинг кейинги беш йилда таълим тизими ана шу стратегия асосида ривожлантирилиши биз педагоглар учун муҳим аҳамиятга эга [3].

АДАБИЁТЛАР:

1. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон тараққиёт стратегияси асосида демократик ислохотлар йўлини қатъий давом эттирамиз. // “Янги Ўзбекистон” газетаси 2021 йил 7 ноябрь сони.
2. Мардонов Ш.Қ. Педагогика фанидан ўқитишнинг электрон-модулли дидактик таъминотини ишлаб чиқиш технологияси. – Тошкент, 2021.
3. Жабборов О.М. Ўқитишнинг кредит-модуль тизимида ўқув фанларини танлаш тамойиллари. Academic research in educational sciences, 2(6), 2021. Б. 1095-1099

РЕЗЮМЕ

Мақолада “Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси”ни ўрганиш методикаси тўғрисида фикр юритилган ва тавсиялар тақдим этилган.

РЕЗЮМЕ

В статей размышлено о изучение методики “Стратегия развития нового Узбекистана” и дана методические рекомендации по данному вопросу.

SUMMARY

The articles reflect on the study of the methodology "Strategy for the development of new Uzbekistan" and give methodological recommendations on this issue.